

STANOVISKO KONTROLÓRA

ku konceptu „Participatívny rozpočet“

→ Uvedené stanovisko bolo vypracované v zmysle uznesenia Miestneho zastupiteľstva Mestskej časti Košice – Sídliisko KVP č. 313/b zo dňa 20. decembra 2021

1) Legislatívny rámec

Zákony:

- Zákon č. 369/1990 Zb. Slovenskej národnej rady o obecnom zriadení
- Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov

2) Samotné vypracovanie stanoviska:

a) Právna úprava participatívneho rozpočtu

Súčasná právna úprava SR na úrovni zákona nepozná pojem „participatívny rozpočet“, preto je potrebné hľadať iné zákonné možnosti, ktoré umožňujú realizáciu participatívneho rozpočtu. Jednou z takýchto možností je aj Zákon č. 369/1990 Zb. Slovenskej národnej rady o obecnom zriadení, ktorý nepriamo umožňuje možnosť zavedenia participatívneho rozpočtu, a to:

- v **§4 ods. 3 písm. b)** umožňuje schvaľovať rozpočet obce, citujem:
„Obec pri výkone samosprávy najmä zostavuje a schvaľuje rozpočet obce a záverečný účet obce; vyhlasuje dobrovoľnú zbierku“,
- schvaľovanie rozpočtu je výlučne v kompetencii obecného zastupiteľstva, a to v zmysle **§11 ods. 4 písm. b)** citujem:
„Obecné zastupiteľstvo rozhoduje o základných otázkach života obce, najmä je mu vyhradené schvaľovať rozpočet obce a jeho zmeny ...“
- umožňuje obecnému zastupiteľstvu definovať zásady hospodárenia, a to v zmysle **§11 ods. 4 písm. a)** citujem:
„Obecné zastupiteľstvo rozhoduje o základných otázkach života obce, najmä je mu vyhradené určovať zásady hospodárenia a nakladania s majetkom obce a s majetkom štátu, ktorý užíva, schvaľovať najdôležitejšie úkony týkajúce sa tohto majetku a kontrolovať hospodárenie s ním,“

Vzhľadom na hore uvedené, je možné realizovať participatívny rozpočet v obci, ak obecné zastupiteľstvo v rozpočte schváli príslušné finančné prostriedky, ktoré budú určené na realizáciu cieľov participatívneho rozpočtu a zároveň schváli „zásady poskytovania participatívneho rozpočtu“ alebo obdobný dokument v zmysle §11 ods. 4 písm. a), v ktorom zadefinuje pravidlá a podmienky participatívneho rozpočtu.

Výsledkom absencie zákonnej úpravy v oblasti participatívneho rozpočtu je to, že samotné pravidlá a podmienky participatívneho rozpočtu môžu byť v jednotlivých obciach veľmi odlišné, keďže ich schvaľuje obecné zastupiteľstvo v danej obci.

Z hľadiska *de lege ferenda* by bolo vhodné na úrovni zákona zaviesť v tejto oblasti aspoň rámcové podmienky a pravidlá, respektíve štandardy tak, ako je to v iných krajinách, ale naďalej ponechať možnosť obecnému zastupiteľstvu špecifikovať detaily participatívneho rozpočtu podľa svojich vlastných potrieb. Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov by bol vhodný na predmetnú úpravu.

b) Dotácie vs. participatívny rozpočet

V zmysle ustanovenia §7 ods. 2 Zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov citujem:

„Z rozpočtu obce sa môžu poskytovať dotácie právnickým osobám, ktorých zakladateľom je obec, a to na konkrétne úlohy a akcie vo verejnom záujme alebo v prospech rozvoja územia obce ...“

a v zmysle §7 ods. 4 toho istého zákona citujem:

„Právnickej osobe neuvedenej v odseku 2 a fyzickej osobe - podnikateľovi, ktorí majú sídlo alebo trvalý pobyt na území obce alebo ktoré pôsobia, vykonávajú činnosť na území obce, alebo poskytujú služby obyvateľom obce, môže obec poskytovať dotácie za podmienok ustanovených všeobecne záväzným nariadením obce len na podporu všeobecne prospešných služieb, všeobecne prospešných alebo verejnoprospešných účelov, na podporu podnikania a zamestnanosti. Mestské časti Bratislavy a Košíc môžu poskytnúť dotácie na celom území mesta.“

Na základe hore uvedeného je možné zo strany obce poskytnúť dotácie pri splnení podmienok, ktoré má obec definované vo všeobecne záväznom nariadení.

Dotácie je z môjho pohľadu potrebné rozlišovať v dvoch rovinách, a to v prvej rovine je to dotácia v zmysle §7 ods. 2 na vykrytie ekonomických strát verejno-prospešného podniku, ktorý je zriadený obcou a ktorý zabezpečuje nevyhnuté verejno-prospešné služby pre obec, respektíve slúži na rozvoj obce. V druhej rovine sú to dotácie v zmysle §7 ods. 4.

V nasledovnom porovnaní budem brať do úvahy už iba dotácie podľa §7 ods. 4. Osobne som toho názoru, že obec by mala poskytovať spomenuté dotácie až vtedy, keď má „prebytok hospodárenia“, pretože inak to považujem za nie veľmi efektívne, či hospodárne využitie finančných prostriedkov daňových poplatníkov. Svoje tvrdenie opieram o fakt, že dotácia je častokrát určená pre veľmi špecifický okruh občanov a o jej pridelení rozhoduje ešte užšia skupina občanov, respektíve poslanci obecného zastupiteľstva. Dotácie tak poskytujú vhodný nástroj politického boja. Tento fakt považujem za najväčšiu nevýhodu pri dotáciách. Ďalšou nevýhodou je, že o dotáciu sa nemôže uchádzať ktokoľvek, pri dotáciách sa jedná o bežné výdavky rozpočtu, a teda sa nevytvára nový majetok obce, respektíve sa ani nezveľadňuje.

Participatívny rozpočet považujem za určitú formu priamej demokracie, ktorá by v 21. storočí mala byť bežnou súčasťou v samospráve. Najväčšou výhodou participatívneho rozpočtu je, že sa na jeho či už participácii alebo rozhodovaní môže podieľať takmer ktokoľvek. V tomto prípade občania priamo rozhodujú, na aký účel budú použité ich „podielové dane“ a nepriamo sa takto vytvára, respektíve sceľuje komunita pre verejno-prospešnú vec. Občan má pocit privlastnenia na základe toho, že aj on rozhodol o danom účele a vytvára si vzťah k predmetnej veci na inej úrovni, ako keď by o nej rozhodla obec, respektíve poslanci obecného zastupiteľstva. V prípade participatívneho rozpočtu je možné spolupracovať s rôznymi skupinami ľudí na základe rôzneho veku, postavenia, sociálneho zabezpečenia a pod. Typickým príkladom je spolupráca s mládežníckym parlamentom, či skupinou seniorov, športovcov a pod. Oproti dotáciám je v prípade participatívneho rozpočtu výhodou možnosť využitia aj kapitálových výdavkov obce, a teda je možné zveľadovať, respektíve vytvárať nový majetok obce. Participatívny rozpočet neposkytuje veľký priestor na zneužitie v politickom boji.

Jedinou nevýhodou, ktorú vnímam pri participatívnom rozpočte, je už spomenutá absencia právnej úpravy na úrovni zákona, respektíve definovanie rámcov a štandardov participatívneho rozpočtu.

c) Participatívny rozpočet MČ Košice – Sídliisko KVP

Mestská časť Košice – Sídliisko KVP de facto zaviedla participatívny rozpočet v roku 2020, a to na XII. zasadnutí Miestneho zastupiteľstva Mestskej časti Košice – Sídliisko KVP (27.2.2020), keď uznesením č. 136 boli schválené „Pravidlá participatívneho rozpočtu MČ Košice – Sídliisko KVP“. Zároveň z dôvodu vzniku pandemického ochorenia Covid – 19 bol uznesením č. 168, ktoré bolo prijaté na XIV. zasadnutí Miestneho zastupiteľstva Mestskej časti Košice – Sídliisko KVP (11.6.2020) zmenený harmonogram participatívneho rozpočtu.

V podmienkach mestskej časti je participatívny rozpočet realizovaný v dvoch rovinách a to:

- **Občianske projekty**¹ - Ide o nízkonákladové nápady v sume do výšky 2.000 eur vrátane DPH, ktorá zahŕňa náklady na vlastnú realizáciu projektu a náklady spojené s dokumentáciou. Projekty navrhujú, spracovávajú a realizujú občania v súčinnosti s mestskou časťou (napríklad pri tvorbe projektov, harmonogramov a rozpočtov, pri nakladaní a vyúčtovaní z verejných finančných prostriedkov, pri zabezpečení dodávateľov tovarov a služieb, pri propagácii projektu a pod.).
- **Zadania pre mestskú časť**¹ - Zadania pre MČ sú prevažne vysokonákladové nápady realizované, resp. obstarané mestskou časťou, v sume do 5.000 eur vrátane DPH, ktorá zahŕňa náklady spojené s projektovou, príp. inou dokumentáciou. Táto suma môže byť navýšená pri schválení rozpočtu MieZ. Realizácia zadaní má význam pre celú mestskú časť, dlhodobý prínos pre život na KVP a vyžaduje si prípravu zo strany MČ. Víťazné zadania realizuje mestská časť, prípadne v spolupráci s dobrovoľníkmi.

Životný cyklus participatívneho rozpočtu prebieha v dvoch rokoch, a to: V prvom roku sa podávajú projekty, ktoré sa prezentujú verejnosti a po prezentácii prichádza rozhodovacia fáza, kde občania hlasovaním rozhodujú o príslušných projektoch. V druhom roku sa víťazné projekty realizujú a po samotnej realizácii nastáva hodnotiaci fáza.

Najväčší počet podaných projektov participatívneho rozpočtu bol hneď v úvodnom ročníku v roku 2020, kedy počet podaných projektov dosiahol číslo **40**. V roku 2020 sa do participatívneho rozpočtu zapojilo celkovo **2491** hlasujúcich, ktorí odovzdali **13 517** hlasov. Celkovo mohol jeden hlasujúci hlasovať iba raz a svoj hlas mohol prideliť siedmim projektom.

Vzhľadom na to, že Mestská časť Košice – Sídliisko KVP mala v roku 2020 viac ako 23 000 obyvateľov, tak počet hlasujúcich 2491 tvorí takmer **10 %**. Hlasovanie však nebolo obmedzené trvalým pobytom a tým pádom za projekty mohli hlasovať aj občania, ktorí nemajú trvalý pobyt v mestskej časti, ale zároveň využívajú jej služby respektíve tu majú prechodný pobyt a pod.

Hore uvedená faktografia len potvrdzuje, že občania majú záujem na participácii veciach verejných a zároveň sa nepriamo zaujímajú aj o dianie v samospráve.

¹ Zdroj: [Participatívny rozpočet | Mestská časť Košice Sídliisko KVP \(mckvp.sk\)](https://mckvp.sk)

3) Zhodnotenie

Na základe hore uvedených poznatkov a faktov môžem konštatovať, že participatívny rozpočet poskytuje vhodný nástroj zapojenia širokej verejnosti do vecí verejných, a pomocou ktorého občania môžu sami rozhodnúť, akým spôsobom budú aspoň čiastočne využité ich „podielové dane“. Je to de facto priama forma demokracie.

Ak má obec jasne stanovené pravidlá a podmienky participatívneho rozpočtu vo forme všeobecne záväzných právnych predpisov a realizuje participatívny rozpočet v súlade s jeho pravidlami, tak **mám zato**, že vynaložené finančné prostriedky na realizáciu participatívneho rozpočtu považujem za **efektívne a hospodárne**.

Za druhý veľký prínos participatívneho rozpočtu považujem zvyšovanie povedomia o procesoch v samospráve u širokej verejnosti a pochopenie kompetencií na jednotlivých úrovniach samosprávy.

V Košiciach, 31. januára 2022

Ing. Ladislav Takáč, PhD., v.r.

Kontrolór MČ Košice – Sídliisko KVP